

Remissvar från Göteborgs universitet (Psykologiska institutionen)

Rapport från Bergwallkommissionen (SOU 2015:52)

Sammanfattning

Vi ställer oss bakom samtliga de förslag som betänkandet mynnar ut i, men vi för fram synpunkter på hur förslaget kring utredningsarbete i brottmål och förslaget kring sakkunnigbeviset kan utökas och skärpas. Vi har också några kritiska synpunkter på hur begreppen bortträngda minnen och återgestaltning används, samt på hur den kognitiva intervjumetodiken beskrivs.

Avsnitt 14.2 Starkare skydd för objektivitetsprincipen och regleringen av åklagarnas arbete

Vi instämmer i det förslag från Förundersökningsutredningen (SOU 2011:45) att i lag reglera objektivitetsprincipen, som detta betänkande ansluter sig till. Vi finner vidare att betänkandet för ett intressant resonemang om att motverka grupptänkande genom att införa vissa förändringar i åklagarnas arbetssätt, såsom att utse flera åklagare för att få en bredare belysning av utredningsmaterialet.

Avsnitt 14.3 Utbildning och riktlinjer för utredningsarbetet i brottmål

Vi instämmer helt i betänkandets förslag att ge Polishögskolan en akademisk inriktning, och att poliser i brottsutredande tjänst kontinuerligt bör uppdateras om kunskapsläget. Vi vill dessutom understryka att detta är av vikt också för andra än poliser – även domare och åklagare, och de sakkunniga som kan komma i fråga såsom psykiatriker och psykologer, bör kontinuerligt uppdateras om nya forskningsrön. Vidare skulle vi gärna se att det tas initiativ som kan motverka att det polisiära utredningsarbetet präglas av olika bias (t.ex. konfirmeringsbias). Ett sådant konkret grepp skulle vara att tilldela någon (några) utredare en roll som ”djävulens advokat”, med primär uppgift att arbeta emot utredningens huvudspår (jämför det grepp som tagits i Nederländerna kring ”tegenspreker”).

Avsnitt 14.4 Befäst den kontradiktoriska principen i brottmål

Vi har inga synpunkter på de förslag som lämnas i detta avsnitt.

Avsnitt 14.5 Advokaten måste vara lojal mot sin klient men får inte främja orätt

Vi har inga synpunkter på de förslag som lämnas i detta avsnitt.

Avsnitt 14.6 Sakkunnigbevisning

Vad gäller kvalitetssäkring av sakkunnigbevisning instämmer vi med betänkandet om att ett system för detta bör utredas. Betänkandet lyfter fram ett exempel från Norge (*Den rettsmedicinska kommisjon*), och för ett resonemang om utredningsbehov för svenska förhållanden. Vi vill lägga till att i Norge finns dessutom ett annat organ att inspireras av, *Barnesakkyndig kommisjon*.

Den andra delen av detta avsnitt i förändringsförslaget gäller jävsregler, och att enskilda sakkunniga själva uppmärksammar och beaktar dessa. Vi menar att dessa regler – hur väl avvägda och utformade de än är – kan behöva påtalas för en sakkunnig när denne tar sin plats i rätten. Ett enkelt förfarande där den sakkunnige får en muntlig och/eller skriftlig påminnelse om jävsreglerna och konsekvenserna av dessa skulle kunna vara på sin plats. När man som sakkunnig inom universitetsvärlden yttrar sig om ansökningar om forskningsmedel är det vanligt att den sakkunnige skriftligen intygar att inte jäv föreligger efter att ha tagit del av gällande jävsregler. Det förefaller rimligt att motsvarande förfarande gällde även för sakkunniga i domstol.

Avsnitt 14.7 Förstärkt kunskapsförsörjning inom rättspsykiatrin

Vi instämmer i betänkandets förslag.

I sammanhanget vill vi även föra fram att det förmodligen skulle vara motiverat med en förstärkning vad gäller uppmärksammandet av regler för sakkunniga inom de professionsutbildningar som är relevanta för rättspsykiatriska sakkunniguppdrag, t.ex. psykologprogrammet

Övriga kommentarer

Rapporten berör till en del psykologin som vetenskap och vissa psykologiska begrepp. Det finns anledning att anlägga vissa kritiska synpunkter på hur detta gjorts.

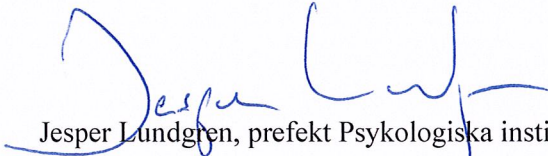
Repressed memories. Rapporten redogör för att begreppet bortträngda minnen var omdiskuterat redan på 1990-talet. Det framgår dock inte tydligt att begreppet spelade, och spelar, en perifer roll i den akademiska psykologin, om man med den menar vilken vikt den haft inom den samlade psykologiska forskningen. Dessutom bör engelskans ”repressed memories” översättas med ”bortträngda minnen” (inte ”förträngda”).

Regression och återgestaltning. I rapporten (s. 617) står att termerna *regression* och *återgestaltning* är ”...väletablerade inom psykologin”. Det är för oss oklart vad som här avses med väletablerade. Klart är att *regression* är en ofta refererad och diskuterad term. Begreppet återgestaltning är klart mer problematiskt. Det finns förvisso inom den kliniska psykologin. Det kan ha innebörden att man i t.ex. vuxen ålder söker sig till situationer där man utsätts för ett liknande trauma som i barndomen. Det är dock fel att hävda att begreppet är väletablerat inom psykologin. Det är oprecist och snarare omdiskuterat eftersom det kan ha olika innebörder och det förekommer mycket sparsamt i den akademiska forskningen.

Kognitiv intervju. Den Kognitiva Intervjun (KI) är en teknik som har utomordentligt gott empiriskt stöd och som används regelbundet i ett stort antal länder, även i Sverige. KI är primärt avsedd för vittnen och målsägande, men kan undantagsvis också användas vid förhör med misstänkt person. När KI används vid förhör med misstänkt måste stor försiktighet iakttas. Om den misstänkte förevisas bakgrundsmaterial som ger ledtrådar till vad som skett och hur olika händelseförlopp utspelat sig, kan detta leda till ett falskt erkännande. Ett falskt erkännande som sedan kan bli svårt att upptäcka. Vår uppfattning är att rapporten tydligare bör klargöra vari problemet med KI i förhören med Bergwall bestod. Problemet var *inte* att tekniken KI användes – hade den använts korrekt hade den kunnat bidra positivt till att bedöma värdet av Bergwalls minnesrapporter. Löpande i rapporten påpekas att ett problem var att den Kognitiva Intervjumetodiken *inte anpassades till Sture Bergwall*. Vår uppfattning är att detta resonemang är bakvänt och kan leda till missuppfattningar kring KI som teknik. Vi menar att problemet var att man tog för givet att Bergwalls erkännanden var korrekta, och att man använde KI för att få honom att berätta än mer om sina påstådda brott. Detta ledde till att man i samband med användandet av KI presenterade material för Bergwall (t ex fotografier av fyndplatser och offer) som han senare kom att inkorporera i sina erkännanden. Att i anslutning till användandet av KI ge Bergwall tillgång till delar av utredningsmaterialet var ett allvarligt misstag, och speglar inte ett korrekt användande av KI. Annorlunda uttryckt, problemet var att man frångick de riktlinjer som finns för hur KI bör användas vid förhör med misstänkt och *att man anpassade KI till Bergwall*.

Underlag till detta yttrande har utarbetats av professor Pär Anders Granhag, professor emeritus Erland Hjelmqvist, FD Emma Roos af Hjelmsäter och professor Leif Strömwall. Beslut i ärendet har fattats av prefekt Jesper Lundgren.

Göteborg 2015-11-20

Jesper Lundgren, prefekt Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet

